

ISC
۰۱۲۲۰-۵۹۴۰۴

نخستین کنفرانس ملی

گروه حسابداری، مدیریت، حسابداری و صنعت بیمه

زمان برگزاری: ۱۴۰۲/۰۷/۲۰
MCII-conf.ir

تغییر الگوی مسئولیت اجتماعی در شرکتهای سهامی بعد از ورود کرونا ویروس

مهدی علی نژاد ساروکلانی^a، مهناز علی اربطانی^b

^a استادیار گروه حسابداری، واحد تبریز، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز، ایران. Mehdi12may@yahoo.com
^b دانشجوی دکتری حسابداری، واحد تبریز، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز، ایران. ellimahnaz@yahoo.com

نویسنده مسئول: دکتر مهدی علی نژاد ساروکلانی (Mehdi12may@yahoo.com)

چکیده

همه گیری ویروس کرونا، اثرات اقتصادی قابل توجهی در مقیاس جهانی و ملی به وجود آورده است. این بحران اثرات زیستی، اجتماعی و اقتصادی شگرفی را بر اکثر کسب و کارها داشته است که سوء مدیریت کسب و کارها در قبال مسئولیت اجتماعی و انتشار اخبار منفی در شبکه های اجتماعی تبعات سنگینی را داشته است. مفهوم مسئولیت اجتماعی شرکت از اقدامات بشردوستانه به فعالیت های سازمانی نظام مند و تعامل فشرده با ذینفعان بر اساس منافع اجتماعی، اقتصادی و زیست محیطی با هدف توسعه اقتصادی بلندمدت پایدار و رفاه عمومی توسعه یافته است. با گسترش سریع کووید-۱۹ در سراسر جهان، شرکت ها با چالش انتقال به یک شرایط جدید مواجه شده اند. روش شناسی مقاله به توصیفی-مروری می باشد و ابزار گردآوری داده از مقالات و پژوهش های پیشین مرتبط می باشد. یافته های ما نشان می دهد که فعالیت های مسئولیت اجتماعی شرکت در شرکتهای بدون توجه به سطح توسعه کشور در سراسر جهان به عنوان پاسخی به کووید-۱۹ می باشد. شرکتهایی که سالها تجربه مسئولیت اجتماعی شرکت دارند، نسبت به جوامع و مردم خود مسئولانه عمل می کنند. مفهوم مسئولیت اجتماعی شرکت هنوز در حال تکامل است، اما هدف اصلی در هر مرحله از توسعه یکسان است - یعنی کمک به ایمنی و رفاه عمومی. نتایج نشان می دهد، شرکتهایی که در این مقاله بررسی شده اند، از طریق فعالیت های مسئولیت اجتماعی حتی در دوره بحران به اجرای اهداف مسئولیت اجتماعی شرکت کمک می کنند.

کلمات کلیدی: مسئولیت اجتماعی شرکت، واکنش های شرکت، پاندمی کووید-۱۹

مقدمه

در بازارهای بورس سهام، بحران های مالی ممکن است به دلایل مختلف از جمله رشد بیش از حد قیمت های سهام یا حباب قیمتی، شوک های پولی، عواملی مانند جنگ و یا به شکل یک بحران بهداشتی مانند ویروس کرونا پدیدار شود (صانعی فر و سعیدی، ۱۳۹۹). ویروس کرونا اولین بار در ۳۱ دسامبر ۲۰۱۹ در ووهان چین گزارش شد (بذرافشان، ۱۴۰۱). در حداکثر یک سال پس از وقوع این بیماری ها، بازارهای سهام به سطح قبل از ریزش بازگشته اند. در زمان ایجاد بحران های مالی در بازارهای سهام، رفتار جمعی یا گله ای سرمایه گذاران منجر به تاثیرگذاری بر ریسک سیستماتیک بازارها شده است. رفتار جمعی ایجاد شده بر اثر شیوع ویروس کرونا در بازارهای سهام بسیار شدیدتر از رفتار جمعی سرمایه گذاران بر اثر بیماری های مختلف در گذشته بوده است. بسیاری از متغیرهای کلان اقتصادی مانند نفت، طلا، نقره و مس از ویروس کرونا تاثیر پذیرفته اند، بخش اعظمی از این متغیرها به طور مستقیم یا غیرمستقیم بر درآمد مالی شرکتهای و در نهایت بازارهای بورس تاثیرگذار هستند (صانعی فر و سعیدی، ۱۳۹۹). بنابراین، همه گیری ناشی از ویروس کووید-۱۹ بسیاری از شرکتهای را به بازنگری در مدل های کسب و کار و فعالیت های خود واداشته و سبب شده در مورد تصمیمات برای ادامه یا توقف عملکرد خود فکر کنند و شرکتهای

ISC
۰۱۲۲۰-۵۹۴۰۴

نخستین کنفرانس ملی

چالش‌ها و راهکارهای نوین در مدیریت، حسابداری و صنعت بیمه

زمان برگزاری: ۱۴۰۲/۰۷/۲۰
MCII-conf.ir

خود را در دوراهی تصمیم‌گیری در مورد نحوه عمل از نظر نوآوری‌های اجرایی با مسئولیت اجتماعی قرار داده‌اند، کاهش بودجه برای اجرای مسئولیت اجتماعی شرکت یا ادغام مسئولیت اجتماعی شرکت حتی فعال‌تر در هسته اصلی کسب‌وکار و اتخاذ اقدامات مسئولیت‌پذیر اجتماعی است. از دیدگاه پاپاس^۱ (۲۰۱۴)، شرکت‌ها نه تنها برای بقای اقتصادی در زمان‌های نامطلوب تلاش می‌کنند و رکود را به‌عنوان یک تهدید می‌بینند، بلکه آن را به‌عنوان منبع فرصت‌های آینده نیز در نظر می‌گیرند. می‌توان گفت، امروزه گزارشگری مسئولیت اجتماعی از اهمیت بالایی برخوردار است و اهمیت این موضوع در کشورهای در حال توسعه به دلیل چالش‌های اجتماعی موجود در این کشورها بیشتر است. شیوع ویروس کرونا نیز بر اهمیت مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها و گزارشگری آن افزوده است. به طوری که سانچز و سانچز (۲۰۲۰) معتقدند پیامدهای اجتماعی، اقتصادی و بهداشتی ناشی از شیوع ویروس کرونا، نیاز به مشارکت همه بخش‌ها جهت روبرو شدن با سناریویی که تاکنون تجربه نشده را مشهودتر نموده است.

بنابراین با توجه به اهمیت و جایگاه نگاه‌های اقتصادی در دنیای امروزی، انتظار می‌رود شرکت‌های فعال در هر جامعه، در راستای مسئولیت اجتماعی خود در زمینه رفع و کاهش آثار منفی ناشی از ویروس کرونا ایفای نقش نموده و به گزارشگری اقدام‌های خود در این زمینه بپردازند (سرفراز و همکاران، ۱۴۰۱).

در مورد چرایی و لزوم انجام پژوهش می‌توان گفت که ویروس کرونا به‌طور مستقیم با سلامت جامعه در ارتباط است؛ بنابراین تاثیر خود را در کسب و کارها و شرکت‌های مختلف می‌گذارد. بنابراین هدف از این پژوهش، تغییر الگوی مسئولیت اجتماعی در شرکت‌های سهامی بعد از ورود کرونا ویروس است.

ادبیات و پیشینه پژوهشی

مفهوم مسئولیت اجتماعی شرکت

ایده مسئولیت اجتماعی از نوشته‌های اندرو کارنگی (۱۸۳۵ تا ۱۹۱۹)، موسس فلز (آهن) ایالات متحده آمریکا شروع می‌شود. وی دو اصل ارائه کرد، یعنی اصل خیریه و اصل نظارت. او معتقد بود این دو اصل برای سرمایه داری در کل ضروری هستند. اصل اول مرتبط با پشتیبانی از بیکاری، سالمندان و بیماران بود. بر اساس اصل دوم، تجار باید به‌عنوان مراقبان ثروت خود برای بقیه جامعه عمل می‌کردند. در سال ۱۹۳۲، برل، در مقاله خود به نام مدیران شرکت، امانت دار آن‌ها هستند، مسئولیت‌های مدیران در ارائه امنیت یا کمک به اعضای جامعه‌ای که نمی‌توانند درآمدی برای زندگی داشته باشند را بررسی می‌کند. این مقاله یکی از اولین مباحث در مورد مفهوم مسئولیت اجتماعی بود، اما اولین تعریف توسط بومن در سال ۱۹۵۳ ارائه شد. بومن، مسئولیت اجتماعی را به صورت تعهد کارآفرینان در اجرای استراتژی‌ها و تصمیمات یا دنبال کردن سیاست‌هایی که توسط جامعه مطلوب و با ارزش هستند (بومن، ۲۰۱۳) تعریف می‌کند. این تعریف باعث پدیداری مفهوم مدرن مسئولیت اجتماعی شرکت شد. در دهه ۱۹۶۰، تعداد مستندات علمی در مورد مسئولیت اجتماعی به شکل چشم‌گیری ارتقاء یافت که برای ایجاد مفهوم مسئولیت‌پذیری اجتماعی استفاده شدند. الس (۱۹۵۸) برای توصیف مسئولیت اجتماعی شرکت بر اطلاعات بشر دوستانه تکیه کرد. لویت (۱۹۵۸) و چالمرز (۱۹۵۹) بر تعهد اقتصادی به عنوان خلق ارزش برای سهام‌داران تاکید کردند. فریدمن (۲۰۰۲) در کتاب خود به نام سرمایه داری و آزادی استدلال کرد تنها مسئولیت اجتماعی یک کسب و کار از منابع آن استفاده کرده و به شیوه‌ای عمل می‌کند که سودها را به حداکثر رسانده و به قوانین بازی احترام می‌گذارد، به عبارت دیگر، از طریق رقابتی آزاد و منصفانه بدون استفاده از تقلب و گول زدن. فردریک (۲۰۰۶) استدلال کرد مسئولیت اجتماعی، نگرش‌های اجتماعی در راستای منابع اقتصادی و انسانی را بیان می‌کند یعنی مطلوبیت برای منابعی که در دنبال کردن محدوده گسترده‌ای از اهداف اجتماعی، استفاده می‌شوند و نه فقط برای تامین منافع افراد یا تجارت‌ها. بر اساس کار دیویس (۱۹۶۰)، مسئولیت اجتماعی شرکت دارای دو جنبه متفاوت است. کارآفرینان متوجه می‌شوند وظیفه آن‌ها مشارکت در توسعه اقتصادی است که خوب بودن جامعه را با مدیریت واحد اقتصادی جامعه، تعیین می‌کند. از طرف دیگر، مسئولیت اجتماعی شرکت تعهد کارآفرینان به ماهیت و توسعه ارزش‌های انسانی است: اخلاقیات، مشارکت، انگیزه و خودسازماندهی در کار. بر همین اساس، مفهوم مسئولیت اجتماعی شرکت یعنی وظایف اقتصادی و اجتماعی نسبت به دیگران. تا دهه ۱۹۷۰، عبارت مسئولیت اجتماعی شرکت اول مرتبط با تعهدات اقتصادی و اجتماعی بود. مسئولیت اجتماعی شرکت اغلب اوقات به عنوان نگرش مسئولیت‌پذیر به جای یک فعالیت درک شده بود.

¹ Pappas

ISC
۰۱۲۲۰-۵۹۴۰۴

نخستین کنفرانس ملی

کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

چالش‌ها و راهکارهای نوین در مدیریت، حسابداری و صنعت بیمه

زمان برگزاری: ۱۴۰۲/۰۷/۲۰
MCII-conf.ir

تشدید جهانی شدن در اواخر دهه ۱۹۹۰ و اوایل دهه ۲۰۰۰، همراه با بلایای اکولوژیکی و اغلب فاجعه آمیز و افزایش رقابت، به چالشی برای توسعه پایدار بلندمدت نه تنها برای شرکت های فردی، اقتصادهای ملی، بلکه برای کل اکوسیستم جهانی به عنوان یک چالش تبدیل شده است (فردریک^۲، وگل^۳، ۲۰۰۶). مفهوم مسئولیت اجتماعی شرکت نه تنها برای شرکت‌ها بلکه برای دولت‌ها، رسانه‌ها و عموم افراد نیز یک مفهوم مرتبط شناخته شده است (اندرسون و بینیاسزوسکا^۴، ۲۰۰۵؛ براین^۵، ۲۰۰۳؛ کرین و همکاران^۶، ۲۰۰۸؛ کولک و ون تولدر^۷، ۲۰۰۹). به گفته دوبرز و اسپرینگت^۸ (۲۰۱۰)، تغییرات اساسی در توسعه مفهوم مسئولیت اجتماعی از زمان گزارش "آینده مشترک ما" توسط کمیسیون جهانی محیط زیست و توسعه^۹ (۱۹۸۷) رخ داده است، که نشانگر این است که توسعه پایدار یک امر توسعه ای است که نیازهای بشر در حال حاضر را بدون محدود کردن توانایی نسل های آینده برای برآوردن نیازهای خود برآورده می کند. توسعه پایدار به عنوان منشا مسئولیت اجتماعی شرکت در نظر گرفته شده است (کورهون^۳، ۲۰۰۳). و هر چند مفاهیم توسعه پایدار و مسئولیت اجتماعی شرکت اغلب به عنوان دنبال کننده ایده ها و اهداف مشترک مشخص شده و با هم اشتباه می شوند، اما بر اساس کار دوبرز و اسپرینگت (۲۰۱۰) و زینک (۲۰۰۵)، مسئولیت اجتماعی شرکتها بیشتر بر مدل های کسب و کار شرکت و مفهوم توسعه پایدار برای تغییرات کلیدی در محیط جهانی تمرکز کرده است. با دنبال کردن بحث های گسترده با سهام داران گوناگون، شورای تجارت جهانی برای توسعه پایدار مسئولیت اجتماعی شرکتها را به عنوان تعهد کسب و کارها برای مشارکت در توسعه پایدار اقتصادی، کار با کارمندان، خانواده های آن ها، جامعه محلی و جامعه بزرگ تر برای ارتقای کیفیت زندگی آن ها، توصیف می کند (گزارش WBCSD، ۲۰۰۲). همین طور، مسئولیت اجتماعی شرکت توسط مک ویلیامز و سیگل (۲۰۰۱)، توصیف شده است. آن ها استدلال می کنند اقدامات مشروع مسئولیت اجتماعی شرکتها فرای منافع شرکت پیش رفته و برای ایجاد رفاه اجتماعی استفاده می شوند. در شروع قرن بیست و یکم، افزون بر جنبه اقتصادی و اجتماعی، جنبه زیست محیطی نیز در مفهوم مسئولیت اجتماعی شرکتها شیوع یافت. مفهوم مسئولیت اجتماعی هنوز هم دارای چند جنبه باقی مانده است و نه تنها روابط رفتاری شرکت و اقدامات آنرا در بر می گیرد، بلکه ارزش های اجتماعی را نیز دخیل می کند (بیرد و همکاران، ۲۰۰۷، کتولا، ۲۰۰۷، کتولا، ۲۰۱۰، ملو و گاریدو مورگادو، ۲۰۱۲).

مفهوم مسئولیت اجتماعی بعد از کرونا و ویروس

در دهه اول قرن جدید، تعاریف موجود مسئولیت اجتماعی شرکت با جزییات بیشتری ارائه شدند. در تعریف مسئولیت اجتماعی شرکت، ماگنان و رالستون (۲۰۰۲)، بین اصول انگیزشی تحت تاثیر سهام داران، ارزش های درک شده و نتایج مورد نظر و برنامه ها و فعالیت های مورد هدف در اجرای این اصول و تامین نیاز های سهام داران، تمایز قائل شدند. براساس پژوهش پروتر و کارمر (۲۰۰۶)، مسئولیت اجتماعی شرکت باید بر اساس درک روابط بین شرکت ها و جامعه باشد و در عین حال درون استراتژی ها و اقدامات شرکت ادغام شود. روابط بین کسب و کارها و جامعه نشان دهنده اصول مشترک برای تصمیمات تجاری و اجرای سیاست های اجتماعی است. به منظور اجرای این اصول کلی در عمل، شرکت ها باید تصمیمات کلیدی تجارت خود را بر مبنای اصول مسئولیت اجتماعی شرکتها قرار داده، نوآوری های اجتماعی را درون استراتژی های تجارت خود ادغام کرده و برنامه های پاسخگویی اجتماعی را در عمل اجرا کنند. دالسرود (۲۰۰۸)، بعد از تحلیل تعاریف موجود مسئولیت اجتماعی شرکتها، استدلال کرد تاکید بیشتر بر جنبه های اجتماعی، اقتصادی، زیست محیطی، سهام داری و داوطلبی است. لی (۲۰۰۸) یک روند جدید در نظریه های مسئولیت اجتماعی شرکتها مشاهده کرد که ارتباطی بین اجرای نوآوری های مسئولیت اجتماعی شرکتها و اهداف مالی را آشکار می کردند. بر اساس کار لی (۲۰۰۸) تمرکز در نظریه های مسئولیت اجتماعی شرکتها از یک جهت گیری اخلاقی به جهت گیری سازمانی تغییر کرده و تحلیل آن نیز از سطح کلان به سطح سازمانی تغییر کرده بود. سندلر و لییودا (۲۰۰۹) و هدگر (۲۰۱۰) مسئولیت اجتماعی

² Frederick

³ Vogel

⁴ Anderson and Bieniaszewska

⁵ Bryane

⁶ Crane et al

⁷ Kolk and van Tulder

⁸ Dobers and Springett

⁹ World Commission on Environment and Development

ISC
۰۱۲۲۰-۵۹۴۰۴

نخستین کنفرانس ملی

چالش‌ها و راهکارهای نوین در مدیریت، حسابداری و صنعت بیمه

زمان برگزاری: ۱۴۰۲/۰۷/۲۰
MCII-conf.ir

شرکت را به صورت برنامه‌هایی تعریف کردند که در آن‌ها شرکت‌ها نه تنها به دنبال افزایش سود هستند بلکه می‌خواهند برای خوب بودن سهام‌داران نیز مشارکت داشته باشند. آگینیس (۲۰۱۱) مسئولیت اجتماعی شرکت را به صورت استراتژی‌ها و اقدامات خاص سازمانی تعریف کرده است که هدف آن‌ها برآورده کردن انتظارات سهام‌داران و بر اساس خط سه نقطه‌ای است یعنی منافع اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی.

درک مسئولیت اجتماعی شرکتها تحت تاثیر شرایط یک جامعه است (گولبرگ، ۲۰۰۹)، بنابراین اهمیت مسئولیت اجتماعی شرکت و نقش سهام‌داران ممکن است در جوامع مختلف به شکل متفاوت درک شود (نیپات و همکاران، ۲۰۰۲). سازمان بهداشت جهانی و ویروس کرونا را که کووید-۱۹ نیز بدان اطلاق می‌شود به عنوان نوعی بیماری در فوریه ۲۰۲۰ اعلام کرد. کووید-۱۹ بر سلامت و زندگی فرد و کل جامعه تاثیر می‌گذارد. بنابر گفته‌ی سوخارف (۲۰۲۰)، این وضعیت محیط زیست، وضعیت کاملاً جدیدی است که بر زندگی، بقا و مسائل سبک زندگی مردم و نیز برآورده کردن نیازهای آنها تاثیر می‌گذارد؛ جایی که خیلی‌ها در معرض محدودیت‌های شدید قرار دارند که به رغم ایجاد بی‌ثباتی بیشتر، در مقابله با آلودگی حیاتی هستند. هم‌چنین، عدم قطعیت‌های کوتاه مدت و بلند مدت حول سیاست‌های اقتصادی کشورها به سبب وضعیت کووید-۱۹ از اهمیت زیادی نزد نهادهای نظارتی، کسب و کارها و در کل همه نهادهای اقتصادی برخوردار است. شرایطی که جامعه جهانی در آن فعالیت می‌کند به طور اساسی تغییر کرده است (چریس و نات، ۲۰۲۰). کرین و مَتِن (۲۰۲۰) معتقدند که این همه‌گیری چندین مورد از فرضیه‌ها و رویه‌های موجود مسئولیت اجتماعی شرکتی را به چالش کشیده است. شرکت‌ها ممکن است انگیزه‌های متفاوتی برای مشارکت در مسئولیت اجتماعی شرکتی و پرداختن به مسایل متنوع اجتماعی، اقتصادی و زیست محیطی داشته باشند.

مفهوم مسئولیت اجتماعی شرکتی (CSR) از درک مسئولیت اجتماعی شرکتی به عنوان اقدامات بشر دوستانه جهت برآورده کردن نیازهای جامعه به فعالیت‌های شرکتی نظام مند و تعامل فشرده با ذی‌نفعان براساس منافع اجتماعی، اقتصادی و زیست محیطی در راستای توسعه اقتصادی پایدار و رفاه عمومی بسط یافته است (به شکل رجوع شود).

شرکت (منبع)	پاسخ	ذی نفعان اصلی	فعالیت‌ها
ای.بی. امبر گرید	حفاظت از کارکنان و کمک به جامعه	کارکنان و جامعه	مواد ضروری تهیه شده برای کارکنان شامل ماسک، دستگاه تنفس مصنوعی، دستکش یکبار مصرف، ضدعفونی کننده دست و ...
شرکت اپل	کمک به متخصصان خدمات درمانی، سازمان‌های محلی	متخصصان خدمات درمانی و جوامع محلی	اهدای دهها میلیون دلار در پاسخ جهانی به کووید-۱۹، از جمله شهروندان جهانی و صندوق غذای آمریکا؛ طراحی، آزمایش و توزیع قریب به ۱۰ میلیون محافظ صورت و تامین بیش از ۳۰ میلیون ماسک صورت برای متخصصان خدمات درمانی در مناطق به شدت آسیب دیده.
شرکت کمپیل سوپ	حفاظت از کارکنان و کمک به جوامع	کارکنان، بانک‌های محلی غذا، انباری‌ها، سازمان‌های محلی	توزیع بیش از ۸ میلیون دلار وجه نقد و غذا در سازمان‌های سرتاسر آمریکای شمالی. هر روز، شرکت غربالگری‌های سلامت را روی تمام کارکنانی که وارد ساختمان‌هایش می‌شوند، انجام می‌دهد، از جمله بررسی درجه حرارت و رعایت شیوه‌نامه‌های دیگر در محل برای رسیدگی به سلامت و ایمنی.
جی.اس.سی اولینفارم	کمک به موسسات خدمات درمانی	متخصصان خدمات درمانی و جامعه	اهدای ۱۵ هزار یورو به موسسه چیلدرن هاسپیتال (Children Hospital) که برای حمایت از بیمارستان دانشگاه بالینی کودکان فعالیت می‌کند. این صندوق‌ها برای خرید شش تشک ضد زخم بستر آن بخش مورد استفاده قرار گرفتند که اخیراً نیز در آنجا از بیماران کم سن و سال تر بستری شده به خاطر ویروس کووید-۱۹ مراقبت می‌شود.
هابر گروپ	کمک به متخصصان	متخصصان خدمات	تحویل چهار دور اقلام اهدایی به ووهان، از جمله وجه نقد، تجهیزات پزشکی، لوازم خانگی مجهز به

ISC
۰۱۲۲۰-۵۹۴۰۴

نخستین کنفرانس ملی

کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

چالش ها و راهکارهای نوین در مدیریت، حسابداری و صنعت بیمه

زمان برگزاری: ۱۴۰۲/۰۷/۲۰
MCII-conf.ir

خدمات داوطلبانه، فراهم کردن منابع برای مشتریان خود، حمایت از جوامع برای تضمین ایمنی و رفاه آنها و حفاظت از محیط زیست طبیعی به ویژه آب های زیر زمینی می شود.

فعالیت های مسئولیت اجتماعی شرکتهای مختلف طی دوره ی کووید-۱۹

گونه های مختلفی از فعالیت های مسئولیت اجتماعی شرکتی از سوی شرکت های دارای مسئولیت پذیری اجتماعی در صنایع مختلف سراسر جهان اتخاذ شده است. بسیاری از شرکت ها نه تنها در طی این بحران در برابر رویه های غیر مسئولانه کسب و کار ایستادگی نموده، بلکه به طور مستمر در فعالیت های مختلف مسئولیت اجتماعی شرکتی نیز مشارکت داشته اند. یافته های لی و همکاران (۲۰۲۰) نشان داد شرکت هایی که فرهنگ سازمانی قوی دارند، بیشتر با جوامع خود مشارکت می کنند و در نتیجه، نسبت به این بیماری همه گیر تاب آورتر هستند. مسئولیت اجتماعی شرکتی نوعی وظیفه کسب و کار است که به جامعه آسیب نمی رساند. به عبارتی، شرکت مربوطه باید به محیط و سلامت ذی نفعان خود در فعالیت های روزانه خود اهمیت دهد.

جدول ۱. نمونه فعالیت های مسئولیت اجتماعی شرکتی در پاسخ به همه گیری کووید-۱۹

منبع: گردآوری مولفان از وب سایت های مربوط به شرکت های نمونه گیری شده.

واحدهای تجاری کوچک و شرکت های بسیار بزرگ مانند اپل و تاتا گروه در کشور های توسعه یافته و در حال توسعه با حساسیت به چالش های ناشی از بیماری همه گیر کووید-۱۹ و نیازهای ذی نفعان در محیط اجتماعی متغیر پاسخ داده اند. در این مقاله، فعالیت های به لحاظ اجتماعی مسئولانه در طول این بیماری همه گیر مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است؛ فعالیت هایی که توسط شرکت هایی که پیش از این سال ها در زمینه مسئولیت اجتماعی شرکتی تجربه داشته اند، به اجرا درآمدند. اینها شرکت هایی هستند که فعالیت های مسئولیت اجتماعی شرکتی را اجرا می کنند و نه تنها مسئولیت موفقیت فعالیت های خود بلکه توسعه پایدار منطقه و کشورشان را نیز برعهده می گیرند. شرکت هایی نظیر پنکی کانتیننتای گروه، ماکسیما ال. تی. یو. ای. بی، ای. بی. امبر گرید و اس. بی. ای. گروه نه تنها برای ذی نفعان بلکه برای مشتریان و جامعه خود نیز ارزش آفرینی می کنند. آنها بارها به عنوان پیشرفته ترین شرکت های لیتوانی شناخته شده اند که غالباً در زمینه مسئولیت اجتماعی شرکتی فعالیت کرده و بیش از همه به توسعه اصول مسئولیت اجتماعی شرکتی در بخش کسب و کار کمک می کنند. جی. اس. سی. اولینفارم حدود ۵۰ سال است که در بازار مشغول فعالیت بوده و راهبرد «پیش روی» آن مبتنی بر مراقبت از مردم و محیط زیست آنهاست. این شرکت در طول عمر خود نه تنها به دنبال منافع و نتایج مستقیم است، بلکه فعالیت های آن نیز به توسعه پایدار محیط و جامعه کمک می کند، یعنی از بهبود شرایط انسانی به کل زیست بوم. هاینر گروه بیش از ۳۷ سال است که برای ذی نفعان خود در بازار ارزش بلند مدت ایجاد می کند. هاینر براساس مفهوم «سبز، سبک زندگی و مراقبت» به طور مداوم به توسعه بوم شناسی سبز، سبک زندگی هوشمند و جامعه هماهنگ کمک می کند. فعالیت های به لحاظ اجتماعی مسئولانه که در خلال این بیماری همه گیر اجرا می شوند، ادامه کار شرکت ها در حوزه ی مسئولیت اجتماعی شرکتی به شمار می روند. شرکت های دارای مسئولیت پذیری اجتماعی توجه ویژه ای را به ایمنی کارکنان خود به هنگام بحران معطوف کرده اند. آنها اطمینان حاصل کردند که افراد دارای امکان کار از راه دور به همان شکل کار خواهند کرد و هم چنین آنهایی که نیاز به حضور در محل کار دارند، تا حد امکان ایمن بوده و مجهز به تمام تدابیر حفاظتی هستند. شرکت های مسئولیت پذیر نه تنها از کارکنان بلکه از مشتریان خود نیز مراقبت می کنند. شرکت هایی که تامین بی وقفه خدمات را تضمین کردند، تدابیر امنیتی و راهکارهای ویژه ای را برای خدمات رسانی به مشتریان اتخاذ کردند. برخی شرکت های مخابراتی، دسترسی آزاد به داده های نامحدود موبایل را برای بسیاری از مشتریان دارای پرداخت ماهیانه ارائه کردند و یا مانند شرکت تلپا لیوتووا ای. بی. یک خط مشاوره تلفنی کووید-۱۹ راه اندازی نموده و برقراری تماس با آن را رایگان کردند. طبق گفته ی لیم و گرینوود (۲۰۱۷)، مسئولیت اجتماعی شرکتی به عنوان وسیله ای برای تثبیت و تحکیم جوامعی که شرکت ها در آنجا سالیان متمادی فعالیت می کنند، به کار گرفته می شود. این همه گیری باعث تشدید برخی مشکلات اجتماعی ریشه دار مانند فقر و نابرابری به ویژه در کشورهای در حال توسعه شده است. این جوامع به آسیب پذیرترین ذی نفعان تبدیل شده اند. شرکت ها طی دوره ی عدم قطعیت بر تلاش های مسئولیت

اجتماعی شرکتی خود در جوامع (رفاه اجتماعی)، ارتقای سلامت عمومی، ارائه کمک های پزشکی و کیت های پیشگیری، کمک های مالی، کمک به متخصصان سلامت عمومی به ویژه در مناطقی که یک شرکت فعالیت های خود را در آن انجام می دهد، متمرکز بودند.

روش شناسی پژوهش

این پژوهش از لحاظ هدف کاربردی و با روش توصیفی و مروری انجام شده است. ابزار گردآوری داده، ادبیات و پیشینه نظری و پژوهش های قبلی می باشد. به نوعی از اطلاعات داده ثانویه و تحلیل مقالات پیشین استفاده شده است.

پژوهش های انجام شده در مورد مسئولیت اجتماعی و کرونا ویروس

طی پژوهشی که آذر و ذاکر صالحی در ۱۴۰۱ انجام داده اند، مسئولیت اجتماعی دانشگاه در مقابله با بحران ویروس کرونا بررسی کرده است. نتایج نشان داد که در مجموع ۲۱ منبع مرتبط، معتبر و جدید برای انجام فراترکیب نهایی انتخاب شد که در نهایت ۷۷ کد، ۱۱ مفهوم و ۶ مؤلفه اصلی از آنها استخراج شد. مؤلفه های مسئولیت اجتماعی دانشگاه در مقابله با کرونا شامل شش مؤلفه شناسایی تغییرات (به لحاظ اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، فرهنگی، فناوری و زیست محیطی)، افزایش دانش اجتماعی، استقرار مدیریت بحران (با هدف توسعه مشارکت پذیری)، ایجاد ساختار انعطاف پذیر (سازگار با تحولات محیطی)، داشتن الگوی ارتباطی کارآمد و مؤثر با جامعه و ابعاد اجرایی و ارائه راهکار است که روی هم اثرگذار هستند. بحث: مدل استخراج شده از روش فراترکیب پژوهش حاضر می تواند برای ارزیابی نقش مسئولیت اجتماعی دانشگاه برای مقابله با کرونا مورد توجه مسئولان نظام آموزش عالی کشور قرار گیرد. سرفراز و همکاران مسئولیت اجتماعی و گزارشگری آن در شرکت های دارویی در سال ۱۴۰۱ بررسی کردند که نتایج این پژوهش نشان می دهد گزارشگری اقدام های مسئولیت اجتماعی شرکت های دارویی در مواجهه با ویروس کرونا بر افشای اقدام های مرتبط با بعد کارکنان متمرکز بوده است. سرائی بررسی نقش مسئولیت اجتماعی کارکنان بر مدیریت بهینه بحران در اپیدمی کرونا در بانک کشاورزی استان همدان با نقش واسط ادراک از ارزش های اخلاقی در سال ۱۴۰۰ نشان می دهد. نتایج حاصل از تحلیل معادلات ساختاری با نرم افزار PLS نشان داد که مسئولیت اجتماعی کارکنان به میزان ۴۸٪ بر ادراک از ارزش های سازمانی اثرگذار بود و ادراک از ارزش های سازمانی به میزان ۶۱٪ متغیر مدیریت بهینه بحران در اپیدمی کرونا را تبیین نمود، همچنین مسئولیت اجتماعی کارکنان بر مدیریت بهینه بحران در اپیدمی کرونا به طور غیرمستقیم و با نقش میانجی ادراک از ارزش های سازمانی به میزان ۲۹٪ تاثیر گذاشت. محمود و همکاران در سال ۲۰۲۱، طی پژوهشی به بررسی نحوه واکنش شرکت های آمریکایی در مواجهه با ویروس کرونا در راستای محافظت از ذینفعان اصلی خود همچون پرسنل، مشتریان و جامعه پرداختند. نتایج پژوهش آنها نشان می دهد که شرکت های آمریکایی در راستای ایفای مسئولیت اجتماعی خود ساز و کارهای مناسبی را در زمینه محافظت از ذینفعان خود در مقابل ویروس کرونا اتخاذ کرده اند. ریمو و همکاران در سال ۲۰۲۱، طی پژوهشی به بررسی اقدام های مسئولیت اجتماعی ۱۴ شرکت پذیرفته شده در بورس مادرید که با همکاری سازمان های غیردولتی مختلف در زمینه کاهش آثار ناشی از شیوع ویروس کرونا تلاش می کردند، پرداختند. نتایج پژوهش آنها نشان می دهد که شرکت های مورد بررسی جهت ایفای مسئولیت اجتماعی خود در دوره شیوع ویروس کرونا بیشتر در راستای حمایت های اجتماعی و تکنولوژیکی، تامین غذا و سلامتی جامعه و افراد آسیب پذیر تلاش کرده اند.

نتیجه گیری

بیماری همه گیر کووید-۱۹، فرصت های عظیمی را برای شرکت ها فراهم کرده است تا به طور فعال به راهبردها و برنامه های مسئولیت اجتماعی شرکتی خود بپردازند. با این حال، این همه گیری بسیاری از شرکت ها را به تعطیلی کشانده و این مساله قطعاً بر گسترش مسئولیت اجتماعی شرکتی تاثیرگذار بوده است. پیامدهای مشارکت فعال شرکت ها در فعالیت های مسئولیت اجتماعی شرکتی به خصوص در زمان بحران می تواند متفاوت باشد. دانبار، لی و شی (۲۰۲۱) معتقدند که این شرکت ها در پاسخگویی به تغییرات صورت گرفته در وضعیت و ریسک مسئولیت اجتماعی شرکتی منفعیل نیستند. بنابراین، همانطور که دانبار، لی و شی (۲۰۲۱) تاکید داشتند، شرکت هایی که به طور طبیعی در معرض خطر پیامدهای بی مسئولیتی اجتماعی شرکت قرار دارند (به عنوان مثال

ISC
۰۱۲۲۰-۵۹۴۰۴

نخستین کنفرانس ملی

کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

چالش‌ها و راهکارهای نوین در مدیریت، حسابداری و صنعت بیمه

زمان برگزاری: ۱۴۰۲/۰۷/۲۰
MCII-conf.ir

در صناعی نظیر حمل و نقل نفت و گاز) باید به هنگام سرمایه‌گذاری در فعالیت های مسئولیت اجتماعی شرکتی محتاط بوده و باور داشته باشند که آنها از پیامدهای منفی در طول دوره پر ریسک اجتناب خواهند کرد. طبق شواهد بدست آمده از مطالعه دونبار، لی و شی (۲۰۲۰، ۲۰۲۱)، شرکت های درگیر فعالیت های مسئولیت اجتماعی شرکتی تنها در صورتی می توانند این خطر کاهش دهند که فعالیت های مسئولیت اجتماعی شرکتی و راهبری شرکتی هماهنگ باشند. این دوره همه گیری، آزمونی سخت برای هم واحدهای تجاری و هم جامعه است. با این حال، هم شرکت های بزرگ و هم واحدهای تجاری کوچک که سال های زیادی در زمینه مسئولیت اجتماعی شرکتی فعالیت داشته اند، کماکان به اصول و راهبردهای مسئولیت اجتماعی شرکتی در طول بیماری همه گیر کووید-۱۹ وفادار مانده اند. این زمان دشوار نشان داده است که شرکت های دارای مسئولیت پذیری اجتماعی صرف نظر از چالش های این دوره، در شرایط اجتماعی، محیطی و اقتصادی مسئولانه عمل می کنند. ذی نفعان اعم از داخلی و خارجی صرف نظر از تغییرات موجود در محیط کسب و کار، در مرکز توجه شان قرار دارند. شرکت های دارای مسئولیت پذیری اجتماعی در تعامل فشرده با کلیه ذی نفعان کار می کنند، زیرا اهمیت چنین تعاملی دقیقاً در زمان بحران آشکار می شود. فارغ از این که یک شرکت در چه کشوری فعالیت می کند، وسعت آن چقدر است، این بخشی از جامعه موردنظر است. این همه گیری به چالشی برای جامعه جهانی تبدیل شده است که تجارت بخشی از آن است. نمونه های ارائه شده فعالیت های مسئولیت اجتماعی شرکتی در اقتصادهای مختلف جهان هم از لحاظ اندازه و هم سطح توسعه نشان می دهد که شرکت ها ممکن است انگیزه های متفاوتی برای مشارکت در مسئولیت اجتماعی شرکتی داشته باشند، ماهیت و تعداد فعالیت های به لحاظ اجتماعی مسئولانه ممکن است همراه با تغییرات موجود در محیط کسب و کار تغییر کند، اما ضرورت و اهمیت پیاده سازی مسئولیت اجتماعی شرکتی به قوت خود باقی است.

منابع و ماخذ

- آذر، خدیجه و ذاکر صالحی، غلامرضا (۱۴۰۱)، مسئولیت اجتماعی دانشگاه در مقابله با بحران ویروس کرونا، رفاه اجتماعی، شماره ۸۵، ۱۲۲-۸۱.
- بذرافشان، آمنه (۱۴۰۱)، بررسی افشای آثار مالی کرونا و عملکرد شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، مجله دانشگاه علوم پزشکی تربت حیدریه، دوره ۱۰، شماره ۲.
- سرائی ب. (۱۴۰۰). بررسی نقش مسئولیت اجتماعی کارکنان بر مدیریت بهینه بحران در اپیدمی کرونا در بانک کشاورزی استان همدان با نقش واسط ادراک از ارزش های اخلاقی. فصلنامه علمی تخصصی رویکردهای پژوهشی نوین در مدیریت و حسابداری 5(19), 176-203. Retrieved <https://majournal.ir/index.php/ma/article/view/1083>
- سرفراز منصور، اسدی غلامحسین، باغومیان رافیک، اثنی عشری حمیده (۱۴۰۱). مسئولیت اجتماعی و گزارشگری آن در شرکت های دارویی: با تاکید بر اقدام های مسئولیت پذیرانه مرتبط با ویروس کرونا. دو فصلنامه حسابداری ارزشی و رفتاری؛ ۷(۱۳): ۳۶۱-۳۹۸.
- صانعی فر، متین و سعیدی، پرویز (۱۳۹۹)، مقایسه شبکه های پیچیده بازارهای بورس سهام و متغیرهای اقتصادی در دوران قبل و بعد از شیوع ویروس کرونا، فصلنامه تحقیقات مدل سازی اقتصادی، شماره ۴۰، دوره ۱۰، ۱۵۸-۱۲۳.
- Mahmud, A., D. Ding, M. M. Hasan. (2021). Corporate social responsibility: Business responses to Coronavirus (COVID-19) pandemic. SAGE Open 11(1) 1-17
- Raimo, N., A. Rella, F. Vitolla, M. I. Sánchez-Vicente, I. M. García- Sánchez. 2021. Corporate social responsibility in the COVID-19 pandemic period: A traditional way to address New social issues. Sustainability 13(12): 6561.